

LAUDACJA WYGŁOSZONA Z OKAZJI NADANIA
TYTUŁU DOKTORA HONORIS CAUSA KUL
Prof. Dr. V. E. Franklowi, Lublin 23 V 1994

MAGNIFICENCJO, PANIE PROFESORZE FRANKL, EKSCELENCJE, WYSOKI SENACIE,
SZANOWNE PANIE I PANOWIE!

Mam zaszczyt i przyjemność wypowiedzenia słów laudacji człowiekowi, którego nazwisko w psychoterapii i psychiatrii światowej symbolizuje obecność nowej, ciągle jeszcze otwartej i niedopisanej karty we wspomnianych dziedzinach wiedzy o człowieku. Tę, a jest to wyraźnie formułowane życzenie Profesora, mają dopisać Ci, którzy twórczo podejmują i podejmować będą myśl antropologiczno-egzystencjalną Trzeciego Kierunku w Psychoterapii Wiedeńskiej, wytyczonego przez dzisiejszego laureata Doktoratu Honoris Causa KUL – Viktora Emila Frankla.

Na początek niech przemówią fakty.

Profesor neurologii i psychiatrii w Uniwersytecie Wiedeńskim oraz profesor Logoterapii w US International University w San Diego. Profesor Harvard University, Stanford University i w uniwersytetach: Dallas i Pittsburgh. Frankl jest twórcą tzw. III Wiedeńskiego Kierunku w Psychoterapii po Psychoanalizie Z. Freuda i Psychologii Indywidualnej A. Adlera. Pierwszą publikację ogłosił w 1924 r. w redagowanym przez Freuda czasopiśmie „Internationalen Zeitschrift für Psychoanalyse”. Książki jego wydano w 23 językach, z chińskim, japońskim i rosyjskim łącznie. Odbił podróże naukowe do 220 uniwersytetów świata. W Polsce był z wykładami w Krakowie, Warszawie i Lublinie. Dziś Profesor Frankl jest u nas w Lublinie po raz drugi, a Jego pobyt wieńczy 26 z kolei doktorat honoris causa.

Wyakcentujmy jeszcze, że nazwisko Prof. Frankla w historii psychiatrii i psychoterapii związane jest nierozzerwalnie ze sformułowaną przez Niego Logoterapią i Analizą Egzystencjalną, jako jej teoretyczną podstawą. Dodajmy również, że pierwsza amerykańska książka Profesora *Man's Search for Meaning*

osiągnęła w USA prawie 10 mln nakładu i zdaniem ekspertów Biblioteki Kongresu Stanów należy do 10 najbardziej popularnych i wpływowych książek ostatniego dziesięciolecia w USA. Psycholog Allport we wstępie określa ją jako „istotnie ważne wprowadzenie do jednego z najbardziej znaczącego kierunku psychologicznego naszych czasów”. Podobną opinię, niezależnie od akcentów dyskusji, wyrazili Maslow i Rogers.

Głównym przesłaniem prac Frankla jest postulat przewyciężenia redukcjonistycznego obrazu człowieka w psychologii współczesnej i poszukiwanie bardziej adekwatnego, wielowymiarowego i jednocześnie całościowego ujęcia ludzkiej egzystencji. W przeciwieństwie do niektórych sugestii nam współczesnych o postępie racjonalności i sprzężonego z tym zaniku sensu, Frankl formułuje tezę, że racjonalność nie tylko nie wyklucza sensu, ale przeciwnie, zakłada go jako konieczny warunek wszelkiej ludzkiej aktywności. Warunkiem bowiem racjonalności (choć niekoniecznie racjonalizmu), a już na pewno egzystencjalności, jest dążenie rozwojowe typu „Ku...” jako dynamicznej siły motywacyjnej wbudowanej w ontyczną strukturę ludzkiego bycia i stawania się. Tej prawdy uczą psychoterapeutów sami pacjenci, jeżeli ci wsłuchują się w ludzkie potrzeby, tęsknoty, dążenia i odniesienia, a niekoniecznie we własne pomysły interpretacyjne fenomenów ludzkiej egzystencji. Właśnie to spowodowało, że w latach pięćdziesiątych powróciło pojęcie „ja” do psychologii i psychoterapii. Powoduje to również zwrot terapeutów – praktyków do idei podmiotu osobowego. Jest to zwrot, by paradoksalnie wyrazić, w kierunku „subiektywnej obiektywności” czy prościej, ku realizmowi życia podmiotowo-osobowego człowieka.

Sens życia tkwi w samym życiu, stwierdza Frankl, przy czym, rozumie „życie” jako coś danego i równocześnie jako coś zadanego. Ta zadaniowa natura człowieka wyraża specyfikę ludzkiej egzystencji. Znaczy to, że sens może być odkrywany jako obiektywna rzeczywistość, a jednocześnie kreowany w procesach indywidualnego bycia i stawania się jednostki. W tym znaczeniu odkrywany sens ma charakter zobowiązujący – jest wyzwaniem skierowanym do człowieka. Zadaniem człowieka jest odpowiedzieć nań życiem, jak powiada Frankl, czy „czynem” – jak wyraziłby to K. Wojtyła. Człowiek jest jedyną istotą w przyrodzie zdolną do stawiania pytań o sens i z zaangażowaniem poszukującą rozwiązania tej kwestii. Odnajdywane przez niego odpowiedzi są dlań orientujące (lub nie), satysfakcjonujące (lub nie), ukierunkowujące (lub nie), organizujące życie lub dezorganizujące je. Frustracja tej potrzeby, lub wyrażmy to inaczej – tej „potrzeby potrzeb” ludzkiej egzystencji, jej niespełnienie, egzystencję tę głęboko rani.

Poszukiwanie sensu u niektórych osób, w niektórych okresach życia, bywa czasem bolesne i potrzeba jego może przybierać formę wręcz krzyku – *Cray*

for Meaning – jak to wyraża tytuł jednej z książek Profesora. Krzyk o sens w naszych czasach w związku z propozycją cywilizacji konsumpcjonizmu bywa zagłuszany i, jak zauważa autor *Homo patiens*, jest często, nader często, ignorowany, a sama potrzeba czy w ogóle formułowanie w tej kwestii pytań, bywa nieraz uważane nawet za przejaw patologii. Podczas gdy w swej istocie jest to pytanie o samą istotę życia ludzkiego. Jest to forma i sposób bycia człowieka. Potrzeba sensu ma charakter właściwości pierwotnej, wpisanej w egzystencję. W tym znaczeniu jest kategorią antropologiczno–psychologiczną. To jej nierozpoznanie powoduje zapewne ten rodzaj niepokoju motywującego, o którym mówił św. Augustyn. Poszukiwane i odnajdywane nań odpowiedzi są przeżyciem, doznaniem, odkryciem, olśnieniem... są życiem. To doświadczenie jest głęboko znaczącym doznaniem egzystencjalnym. Co staje się, gdy go zabraknie? Rozwijają się symptomy – które tworzą syndrom epoki – jej nerwice. Logoterapia symptomy te indentyfikuje, a skutki ich oddziaływania w wymiarze psychicznym określa jako frustrację egzystencjalną. Kolejnym jej stadium jest doświadczenie pustki egzystencjalnej. Stany te nierozwiązywane i utrwalone w czasie i przestrzeni konkretnej egzystencji, w powiązaniu z tendencją organizmu do reagowania nerwicą, prowadzą do występowania zaburzenia zwanego nerwicą egzystencjalną, lepiej: noogenną. Ta realna sytuacja zagrożeń współczesności jest wynikiem i przejawem choroby epoki. Każda epoka, stwierdza Frankl, ma swoje schorzenia, dla każdego czasu potrzebna jest właściwa dla niego diagnoza i terapia.

Frankl proponuje badaczom i sam podejmuje odważny wysiłek odczytania prawdy o głębokiej naturze człowieka, o jego pierwotnych ukierunkowaniach, o jego dążeniach i potrzebie odniesień. W tym znaczeniu staje się logoteoria lekarstwem, choć nie panaceum, na nerwicę naszych czasów. Nerwica ta wyraża się w symptomach nudy, utraty nadziei, rezygnacji, a z drugiej strony w rozwoju agresji, przemocy i uzależnień narkotycznych. Koniecznym skutkiem takiej sytuacji staje się poszukiwanie rozwiązań, ale i podsuwanie zastępników, podnoszonych do rangi „absolutu” jako mających być odpowiedzią na fakt ontycznych napięć na poziomie wszystkich wymiarów egzystencji realizującej się między: mieć – być – stawać się.

Człowiek jest istotą, dla której świat wartości jest normalnym środowiskiem bycia i stawania się. Jego rozwój w sposób prawidłowy może i wręcz musi się dokonywać w jemu właściwej przestrzeni aksjologicznej. Wszelkie mechanizmy psychologiczne są przyporządkowane temu celowi, bo są podporządkowane „życiu”. A ludzkie „ja” i „jestem” mają charakter świadomy, reflektujący, autonomiczny i transcendujący. I to jest właściwe „tło” dla „figury” aktywności egzystencji. Bo głęboką potrzebą człowieka jest uzyskiwanie intelektualnie

określonych i emocjonalnie nieobojętnych odpowiedzi dla siebie, choć nie tylko od siebie.

Ludzie każdej epoki muszą odkrywać dla siebie sens życia i ciągle na nowo organizować tworzące go treści według najlepszych rozeznań i moralnie odpowiedzialnych decyzji, właśnie, by ocalić zdrowie własne i pokoleń. Horyzont sensu i wartości określa przestrzeń ekologicznie naturalną, rozwojową i właściwą dla człowieka. I, jeśli się nie mylę – jest to pierwszy i podstawowy gwarant szeroko rozumianej psychologii zdrowia przyszłości. Logoterapia pozostaje na tej linii działania i w tym widzi swoją służbę jednostce, społeczeństwu i Życiu.

Kazimierz Popielski